

УДК 330.338

DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2025.23.7>

Луцик Ю.О.

кандидат економічних наук, доцент,
Національний університет оборони України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1486-2336>

Lutsyk Yuliya

National Defense University of Ukraine

КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

CONCEPTUAL MODEL FOR RESEARCHING MEASURES TO ENSURING ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE

В статті розглядається запропонована автором модель заходів забезпечення економічної безпеки України, розроблена у вигляді структурної схеми на підставі регламентованих вітчизняним законодавством засад національної безпеки та економічної безпеки держави із застосуванням системного підходу, структурного методу дослідження, принципу структурно-функціонального аналізу. Модель відтворює нормовані і додані автором складові та процеси системи заходів забезпечення економічної безпеки, виявлені автором прямі та зворотні зв'язки, адаптивні та адаптуючі взаємні управлінські впливи заходів забезпечення безпеки, об'єктивні фактори загроз національним економічним інтересам і їх тиск на складові архітектури економічної безпеки України, враховує державні завдання щодо формування і реалізації стратегічного курсу у сфері забезпечення економічної безпеки за регламентованими безпековим напрямом та напрямом розвитку. Запропонована форма моделі є гнучкою та придатною для її корегування відповідно до можливого оновлення нормативно-правової бази з безпекових питань як у сучасних умовах, так і у перспективі повоєнного розвитку України. Модель відтворює комплекс управлінських дій держави з організації забезпечення економічної безпеки, може розглядатися як вихідна парадигма для побудови різновидів моделей дослідження окремих проблемних аспектів забезпечення економічної безпеки та її складових, а також для створення методик, концепцій або методологій таких досліджень.

Ключові слова: модель, структурна схема, архітектура, економічна безпека держави, адаптивні зміни, адаптуючі впливи, управлінські дії, прикладні дослідження.

The article considers the model of measures to ensure the economic security of Ukraine proposed by the author, developed in the form of a structural scheme based on the principles of national security and economic security of the state regulated by domestic legislation using a systemic approach, a structural research method, and the principle of structural and functional analysis. The current model of economic security of the state is analyzed. Its insufficient clarity and incompleteness of taking into account all measures to ensure economic security are substantiated. The expediency of finding ways to create other forms of models, while unconditionally preserving the current model, is proven. The model proposed by the author reproduces the components and processes of the system of measures to ensure economic security, the direct and feedback relationships identified by the author, adaptive and adapting mutual managerial influences of security measures, objective factors of threats to national economic interests and their pressure on the components of the architecture of economic security of Ukraine, takes into account state tasks regarding the formation and implementation of a strategic course in the field of ensuring economic security according to the regulated security direction and direction of development. It is noted that the structural form of the model allows you to clearly show and logically and consistently isolate the elements of the system of ensuring the country's economic security, where the scientific and professional interest of the potential researcher is concentrated, to isolate the object and subject of research, a separate measure or a certain component of the system of ensuring economic security. The proposed form of the model is flexible and suitable for its

adjustment in accordance with the possible update of the regulatory and legal framework on security issues both in modern conditions and in the perspective of the post-war development of Ukraine. The model reproduces a complex of state management actions for organizing the provision of economic security, can be considered as an initial paradigm for building varieties of models for studying individual problematic aspects of ensuring economic security and its components, as well as for creating methods, concepts or methodologies for such research.

Keywords: *model, structural scheme, architecture, economic security of the state, adaptive changes, adapting influences, management actions, applied research.*

Постановка проблеми. З виходом Закону України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 року № 2469-VIII [1] (далі – Закон) почалося напрацювання сучасної нормативно-правової бази з питань безпеки та оборони держави у нових геополітичних умовах [2; 3; 5]. Започатковано ряд суттєвих змін у понятійний апарат, державні пріоритети та наукові погляди на шляхи забезпечення національної безпеки України. В процес змін залучено державні інституції та наукові установи, внаслідок чого виникають нові напрями наукових досліджень, які спрямовані на розвиток теоретико-методологічних та прикладних аспектів національної, економічної та інших видів безпеки держави [4; 7; 8].

У науковому середовищі *продовжуються* обговорення і *дослідження* актуальних наукових та практичних завдань забезпечення національної безпеки та її складових, що потребують пріоритетного дослідження, з урахуванням досвіду воєнного стану та потреб повоєнного відновлення і розвитку України [7; 8; 13–17]. До завдань у сфері забезпечення економічної безпеки слід віднести:

- *розробка моделей* забезпечення економічної безпеки держави та її складових;
- *пошук методик розрахунку* рівнів безпеки, комплексних (інтегральних) показників, індикаторів економічної безпеки та її складових, механізмів визначення порогових значень і цільових орієнтирів, індикаторів та порядку їх корегування та оновлення;
- *розробка достовірних методик прогнозування*, оцінювання та реагування на ризики та кризові ситуації для економічної безпеки та її складових на різних етапах розвитку;
- *впровадження механізмів забезпечення і критеріїв оцінювання* стану економічної безпеки та стійкості.

Відповідно об'єктом дослідження є економічна безпека України. Предметом дослідження є нормовані і додані автором заходи формування та забезпечення економічної безпеки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні завдання забезпечення економічної безпеки регламентовані у нормативно-правових документах, які спрямовані на зміцнення сектору безпеки і оборони держави та національної економіки. [1–5] Проблемні питання забезпечення економічної безпеки набули актуальності з перших років набуття Україною незалежності і висвітлювалися у працях вітчизняних науковців, зокрема, у публікаціях таких вчених як Варналій З.С., Власюк О.С., Гесць В.М., Жаліло Я.А. [6; 10–13].

Формулювання цілей статті. Метою статті є формування цілісної наочної моделі нормованих у державних документах та виявлених і доданих автором основних заходів забезпечення економічної безпеки України, як вихідної парадигми для дослідження проблемних аспектів забезпечення економічної безпеки та її складових у сучасних та перспективних умовах розвитку держави.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на тривалу історію вітчизняних досліджень та чисельність публікацій, проблематика формування та функціонування систем забезпечення економічної безпеки держави представлена в науковій літературі по-більшості фрагментарно. Превалюють дослідження з економічної безпеки виробничих підприємств та регіонів. Залишаються недостатньо досліджені прикладні питання: вибору адекватних моделей систем і процесів забезпечення економічної

безпеки та економічної стійкості держави з урахуванням загроз національним економічним інтересам, особливостей розвитку держави і суспільства та циклічності безпекових процесів і чинників впливу, зокрема – обмеженості фінансово-економічних ресурсів; *розробки методик прогнозування*, оцінювання та реагування на ризики та кризові ситуації для економічної безпеки та її складових на різних етапах розвитку; визначення дієвості функціонування механізмів забезпечення економічних безпеки та стійкості для формування відповідної державної політики.

Одним із перших кроків, для вивчення, вдосконалення та прогнозування процесів, явищ – є формування моделей цих процесів, які адекватно відтворюють всі заходи, що підлягають вимірюванню (оцінюванню, прогнозуванню).

В діючих «Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» [9] (далі – Методичні рекомендації) модель економічної безпеки держави є *недостатньо наочною, не відображає* архітектуру економічної безпеки України: функціональні заходи забезпечення економічної безпеки, їх послідовність та взаємообумовленість, прямі та зворотні зв'язки, адаптивний та адаптуючий характер впливів, апріорні завдання для формування і реалізації за проактивним підходом стратегічного курсу у сфері забезпечення економічної безпеки за двома взаємопов'язаними напрямками – безпековим напрямом та напрямом розвитку у сфері забезпечення економічної безпеки.

Модель не надає цілісного уявлення про всі процеси, які обумовлюють заходи формування і забезпечення економічної безпеки України, спрямовані на захист національних економічних інтересів від загроз шляхом досягнення необхідного стану і рівнів економічної безпеки та економічної стійкості держави, які у зв'язку із об'єктивною зміною загроз національним економічним інтересам, потребують уточнення та приведення їх у відповідність до нових викликів мінливого безпекового середовища.

Необхідність продовження робіт із створення обґрунтованих і достовірних загальних (комплексних) та часткових (цільових) моделей економічної безпеки України залишається актуальним науковим та практичним завданням.

Модель заходів забезпечення економічної безпеки сформована на підставі Закону [1], Стратегії [3], Методичних рекомендацій [9] як нормованого методологічного інструментарію засад забезпечення економічної безпеки України. Автор виходить із наявної нормативної бази у сфері економічної безпеки і вважає, що за основними принциповими положеннями, вона є сучасною і буде здатна до збереження своєї значимості і актуальності на перспективу. Наслідки широкомасштабної збройної агресії РФ проти України *приводять до періодичного уточнення та оновлення документів у сфері національної безпеки*, що були розроблені у мирні часи і для умов мирного існування. Запропонована автором форма представлення моделі є гнучкою і придатною для її корегування відповідно до можливого оновлення законодавчо-нормативної бази з безпекових питань.

Для побудови моделі забезпечення економічної безпеки України, *автор пропонує застосувати структурний метод дослідження і принцип структурно-функціонального аналізу*, що дає можливість сформувати узагальнену модель заходів забезпечення економічної безпеки у вигляді структурної схеми (рис. 1).

Елементи моделі відображають засади забезпечення економічної безпеки України, визначені у Стратегії та додатково виявлені і додані автором заходи забезпечення, які співзвучні із порядком і не суперечать чинному законодавству щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, наведеному у Методичних рекомендаціях.

Для аналізу заходів забезпечення економічної безпеки держави застосовано прийнятий у сучасних наукових дослідженнях системний підхід, який *передбачає розгляд об'єктів дослідження як систем із подальшим поділом досліджуваної системи на компоненти (підсистеми, окремі елементи) та прийняття окремих рішень у межах підсистем (елементів) з урахуванням їх впливу на всю систему в цілому*. На схемі, для побудови системних причинно-наслідкових зв'язків елементів та заходів, прямі

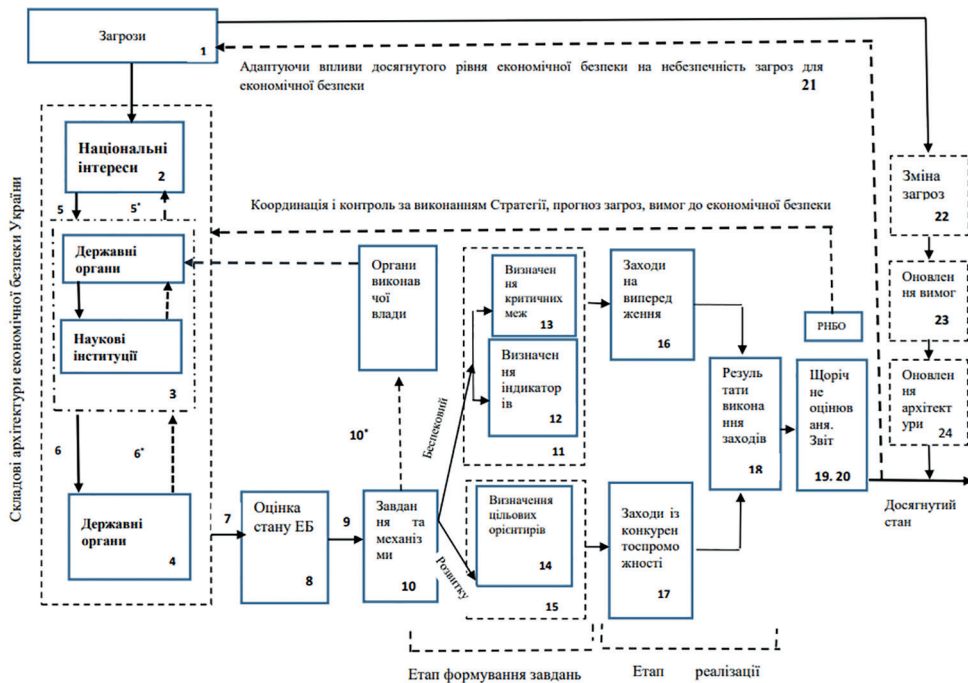

Рис. 1. Модель дослідження проблемних аспектів забезпечення економічної безпеки України

Джерело: розроблено автором [1; 2; 3; 4; 9; 14; 15]

управлінські впливи показані безперервними лініями векторів, допоміжні впливи та зворотні зв'язки – пунктирними лініями векторів.

За системним підходом та згідно Стратегії, архітектура системи економічної безпеки України, яка знаходиться під впливом викликів національним економічним інтересам і загрозам (1) економічній безпеці, може бути представлена, на погляд автора, у вигляді трьох складових (підсистем), визначених у Стратегії:

- національні економічні інтереси в сфері забезпечення економічної безпеки (2);
- державні органи у сфері забезпечення економічної безпеки і інституції наукового супроводження та реалізації Стратегії (3);
- державні органи з реалізації завдань у сфері забезпечення економічної безпеки (4).
- за змістом нормованих у Стратегії функцій та повноважень складових:
- національні економічні інтереси слід розглядати як визначальну складову архітектури економічної безпеки;
- державні органи у сфері забезпечення економічної безпеки (Кабінет Міністрів України, Національний Банк України, Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку, Антимонопольний комітет України) і інституції наукового супроводження підготовки і реалізації Стратегії (Національний інститут стратегічних досліджень, Національну академію наук України) – як управлінську складову;
- державні органи з реалізації завдань у сфері забезпечення економічної безпеки (Міністерство економіки України, Державна статистична служба України, Бюро економічної безпеки України (далі – БЕБ)) – як виконавчу складову архітектури економічної безпеки.

Всі складові архітектури системи економічної безпеки знаходяться у синергетичній взаємодії (5-5*, 6-6*) із дотриманням відповідної субординації. Їх повноваження у сфері забезпечення економічної безпеки детально визначені у Стратегії.

В контексті подальшої побудови моделі дослідження заходів забезпечення економічної безпеки України виокремлено і узагальнено основні регламентовані Стратегією заходи, які формують складові архітектури економічної безпеки, завдання і механізми реалізації завдань у сфері економічної безпеки.

В рамках певного історичного періоду і стану економічної безпеки, *національні економічні інтереси*, яким відповідає сталий розвиток національної економіки, інтеграція у Європейський економічний простір, розвиток рівноправного економічного співробітництва з іншими державами, *обумовлюють вимоги (5) щодо* формування та реалізації проактивного *стратегічного курсу* в сфері забезпечення економічної безпеки, спрямованого як на стаке нарощування конкурентоспроможності економіки України, так і на поступове зміцнення економічної стійкості та невразливості національної економіки до зовнішніх і внутрішніх загроз.

Державні органи у сфері забезпечення економічної безпеки, інституції наукового супроводження та реалізація Стратегії визначають національні економічні інтереси (5*) і у синергетичній взаємодії *формують (6) зазначений стратегічний курс* державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки у вигляді основних завдань у сфері забезпечення економічної безпеки та завдань у сферах регламентованих Стратегією складових економічної безпеки (фінансової безпеки, виробничої безпеки, зовнішньо-економічної безпеки, інвестиційно-інноваційної безпеки, макроекономічної безпеки) для захисту національних економічних інтересів за двома взаємопов'язаними цільовими напрямками: безпековим напрямом і напрямом розвитку. Зокрема, до таких завдань відносяться завдання для БЕБ з боротьби із злочинами у сфері фінансової безпеки, виявлення ризиків для національної економіки України.

Державні органи з реалізації завдань у сфері забезпечення економічної безпеки за розподілом повноважень: проводять оцінювання (7) стану економічної безпеки і на підставі оцінок (8) за складовими економічної безпеки, *формують (9) заходи стратегічного курсу* державної політики у сфері економічної безпеки у формі (10) основних завдань та механізмів реалізації цих завдань за проактивним підходом у безпековому напрямку і у напрямку розвитку у сфері забезпечення економічної безпеки.

Згідно Закону [1] зміст і стан реалізації *стратегій*, доктрин, концепцій, державних програм та планів у сферах національної безпеки і оборони є предметом демократичного цивільного контролю, система якого детально регламентована Законом. Державні органи з реалізації завдань Стратегії у сфері забезпечення економічної безпеки підлягають демократичному цивільному контролю (10*) з боку органів виконавчої влади (БЕБ, НАЗК, НАБУ, ДБР), органів місцевого самоврядування, судового контролю, громадського нагляду, спрямованого на протидію правопорушенням у функціонуванні економіки держави, виявлення зон ризиків в економіці, надання пропозицій державним органам у сфері забезпечення економічної безпеки щодо законодавчих змін для усунення схем економічних злочинів, розслідування злочинів, розроблення аналітичних висновків та виконання інших правоохоронних та інформаційних функцій.

Слід зазначити, що незважаючи на втрати національної економіки від широкомасштабної збройної агресії РФ проти України, загальні заходи Стратегії не втрачають своєї значимості та актуальності. Відповідно до умов повоєнного відновлення національної економіки, з метою формування завдань і заходів державної політики у сфері економічної безпеки, розроблення ефективних механізмів управління матеріальними та фінансовими ресурсами, виникає необхідність перегляду пріоритетів складових економічної безпеки, переліку індикаторів, значень критичних меж та цільових орієнтирів для індикаторів, завдань та заходів їх реалізації для напрямів у сфері економічної безпеки. Процедури формування завдань державної політики у сфері забезпечення економічної

безпеки і механізмів їх реалізації можуть бути умовно розподілені на два етапи: етап формування завдань за складовими економічної безпеки і етап реалізації завдань.

На етапі формування завдань за безпековим напрямом запроваджується постійний моніторинг (11) економічної стійкості на основі визначення (12) переліку ($i = 1, \dots, n$) і розрахунку значень I_{ij} індикаторів стану економічної безпеки за складовими ($j = 1, \dots, m$) економічної безпеки та їх критичних меж (I_{ijkp}) (13), вихід за які є ознакою розбалансування національної економіки за відповідною складовою економічної безпеки і загрожує розвитком кризових процесів в економічній сфері.

Показниками розбалансування можуть бути відхилення поточних значень індикаторів від їх критичних меж для відповідної складової економічної безпеки $\Delta I_{ijkp} = I_{ij} - I_{ijkp}$. Зрозуміло, що замість первинних індикаторів, обраних за принципами репрезентативності, достовірності та інформаційної доступності, моніторинг може здійснюватися із використанням субіндексів (агрегованих показників) окремих складових економічної безпеки та інтегральних індексів, розрахованих за субіндексами складових безпеки за затвердженою методикою [9] або оновленими, згідно вимог Стратегії, методиками, розробленими науковими інституціями (3).

На етапі формування завдань за напрямом розвитку здійснюються визначення значень цільових орієнтирів розвитку ($I_{ij\text{цo}}$) (14) для кожного обраного індикатора за складовими економічної безпеки та дослідження досягнень цільових орієнтирів (15) відповідними індикаторами шляхом розрахунків відхилень $\Delta I_{ij\text{цo}} = I_{ij} - I_{ij\text{цo}}$ поточних значень індикаторів від значень їх цільових орієнтирів, як показників конкурентоспроможності та розвитку національної економіки.

На етапі реалізації завдань діють механізми за відповідними напрямами у вигляді конкретних заходів. Зокрема, за безпековим напрямом до заходів (16) з випередження розбалансування національної економіки відносимо:

- недопущення виходу індикаторів за критичні межі;
- розроблення та реалізація державними органами в сфері забезпечення економічної безпеки планів активізації складових економічної безпеки, індикатори яких вийшли за критичні межі.

За напрямом розвитку, до заходів (17) з підвищення конкурентоспроможності національної економіки та досягнення індикаторами складових економічної безпеки їх цільових орієнтирів відносимо:

- врахування показників щорічних Звітів виконання Стратегії економічної безпеки України в проектах Державного бюджету України на поточний і два попередні роки, в планах Кабінету Міністрів України;
- включення у проекти стратегічних документів заходів і завдань, визначених Стратегією.

Відповідно до Стратегії, за результатами (18) виконання заходів за напрямами і завданнями державної політики у сфері економічної безпеки, за даними $\Delta I_{ijkp} = I_{ij} - I_{ijkp}$ моніторингу економічної стійкості та аналізу показників конкурентоспроможності, у разі наявності відхилень у досягненні індикаторами цільових орієнтирів $\Delta I_{ij\text{цo}} = I_{ij} - I_{ij\text{цo}}$, має здійснюватися щорічне оцінювання (19) стану економічної безпеки за «Методикою щорічної оцінки стану економічної безпеки», розроблення якої покладено Стратегією на НІСД та НАНУ.

За підсумковими результатами виконання заходів Стратегії за напрямами і завданнями у сфері економічної безпеки та щорічного оцінювання стану економічної безпеки за її складовими та за підсумковою оцінкою досягнутого стану і рівня економічної безпеки, Кабінет Міністрів України, за участю відповідальних виконавців, готує, схвалює і направляє до РНБО щорічний Звіт (20) про виконання Стратегії економічної безпеки України, якій містить результати оцінювання й рекомендації щодо переліку необхідних завдань і заходів державної політики у сфері економічної безпеки для врахування при стратегічному і бюджетному плануванні відповідей на існуючі та виявлені нові виклики та загрози економічній безпеці України.

Слід зазначити, що досягнутий рівень економічної безпеки характеризує поточний стан економічної безпеки для наявних і прогнозованих загроз національним економічним інтересам в рамках наявного історичного часу і можливостей національної економіки і, відповідно, здійснює адаптуючий вплив (21) на актуальність (небезпечність) загроз для економічної безпеки:

- нівелювання або зниження всіх чи окремих ризиків та загроз при задовільному рівні економічної безпеки;

- збереження або посилення загроз при незадовільному рівні економічної безпеки.

На погляд автора, можна припустити, що об'єктивна еволюційна (або – раптова, внаслідок форс-мажорного ускладнення безпекового економічного чи політичного середовища або зовнішньої агресії) зміна ризиків та загроз (22) економічній безпеці, можуть призвести до вимушеного оновлення вимог (23) до критеріїв оцінювання економічної безпеки. Це, в свою чергу, дасть поштовх (24) до оновлення загальної архітектури економічної безпеки і започаткування нового, наступного умовного часового етапу стану економічної безпеки України, який буде відповідати новим історичним реаліям, враховувати нові виклики та загрози для економічної безпеки держави.

Сформована у вигляді структурної схеми, *відповідно до Стратегії та поглядів автора*, модель системи заходів забезпечення економічної безпеки України є складною організаційною адаптивною та водночас адаптуючою гнучкою системою. Система здатна не тільки сама адаптуватися до загроз оточуючого безпекового середовища національним економічним інтересам, але і адаптувати його відповідно до своїх спроможностей, враховуючи ризики та загрози безпекового середовища. Так, здатність складових архітектури економічної безпеки України (2, 3, 4) до забезпечення потреб економічної безпеки може знизити небезпеку діючих загроз або знизити бажання потенційного джерела загроз до їх нарощування (21). З іншої сторони, збереження або зростання загроз (1) здійснює постійний адаптуючий тиск на архітектуру економічної безпеки, яка буде вимушена реагувати на ризики та загрози у вигляді адаптивних змін в середині самої архітектури та у заходах забезпечення економічної безпеки (8-20), як було розглянуто вище. Таким чином, запропонована в даній статті узагальнена модель *нормованих Стратегією та виявлених і доданих автором заходів* забезпечення економічної безпеки України, охоплює комплекс управлінських дій держави з організації забезпечення економічної безпеки.

Висновки. Аналіз діючих Методичних рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України і Стратегії економічної безпеки України дозволяє зробити висновок про те, що дані документи формують образ моделі економічної безпеки держави, яка забезпечує об'єктивне оцінювання її рівня.

В той же час, модель економічної безпеки держави не надає цілісного уявлення про всі процеси, які обумовлюють заходи формування і забезпечення економічної безпеки України: архітектуру економічної безпеки, функціональні заходи забезпечення економічної безпеки, послідовність та взаємообумовленість цих заходів, прямі та зворотні зв'язки, адаптивний та адаптуючий характер впливів, апіорні завдання для формування і реалізації за проактивним підходом стратегічного курсу у сфері забезпечення економічної безпеки за безпековим напрямом та напрямом розвитку. Це обумовлює необхідність продовження створення обґрунтованих загальних (комплексних) та часткових (цільових) моделей економічної безпеки країни.

Запропонована модель заходів забезпечення економічної безпеки України, відповідає нормативно-правовим засадам національної безпеки, гнучка і придатна для її корегування відповідно до можливого оновлення законодавчої бази з безпекових питань. Модель відтворює комплекс управлінських дій держави з організації забезпечення економічної безпеки, може розглядатися як вихідна парадигма для побудови різновидів моделей дослідження окремих проблемних аспектів забезпечення економічної безпеки та її складових, а також для створення методик, концепцій або методологій таких досліджень.

Список використаних джерел:

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 19.03.2025)
2. Стратегія національної безпеки України : Указ Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (дата звернення: 19.03.2025)
3. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року : Указ Президента України від 11 серпня 2021 р. № 347/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0048525-21#Text>. (дата звернення: 19.03.2025)
4. Концепція забезпечення національної системи стійкості : Указ Президента України від 27 вересня 2021 р. № 479/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479/2021#n11> (дата звернення: 19.03.2025)
5. Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу України. Указ Президента України від 20 вересня 2021 р. № 372/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0050525-21#Text> (дата звернення: 19.03.2025)
6. Жаліло Я. А. Стратегія національної безпеки України в контексті досвіду світової спільноти. Київ : Сатсанга, 2001. 224 с.
7. Пирожков С. І., Майборода О. М., Хамітов Н. В., Головаха Є. І., Дембіцький С. С., Смолий В. А., Скрипнюк О. В., Стоєцький С. В. Національна стійкість України: стратегія відповіді на виклики та випередження гібридних загроз: національна доповідь / Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. Київ, 2022. 552 с.
8. Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища : монографія. Київ : НІСД, 2022. 532 с.
9. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 р. № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>. (дата звернення: 19.03.2025)
10. Варналій З. С., Буркальцева Д. Д., Сасенко О. С. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення. Київ : Знання України, 2011. 299 с.
11. Власюк О. С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. Київ, 2008. 48 с.
12. Гесць В. М. Концепція економічної безпеки України / Ін-т екон. прогнозування. Київ : Логос, 1999. 56 с.
13. Жаліло Я. А., Базилук Я. Б., Собкевич О. В., Бегма В. М., Шемаєв В. М., Шемаєва Л. Г. Стратегічна ціна російської агресії для економіки України. Київ : НІСД, 2022. 67 с.
14. Луцик Ю. О. Національна безпека в умовах сучасних викликів та загроз. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Ефективна економіка»*. 2023. № 5. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.5.36> (дата звернення: 19.03.2025)
15. Луцик Ю. О. Економічна безпека в умовах глобальних викликів та загроз. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка»*. 2023. №15. С. 74–83. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.15.9> (дата звернення: 19.03.2025)
16. Луцик Ю. О. Проблемні питання оцінювання економічної безпеки України та шляхи їх вирішення. *Електронне наукове видання «Публічне адміністрування та національна безпека»*. 2025. № 1. DOI: <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2025-1-10637> (дата звернення: 19.03.2025)
17. Луцик Ю.О. Трансформація ризиків економічної безпеки і їх деструктивний вплив на економічну стійкість та досягнення належного рівня економічної безпеки України. *Міжнародний науковий рецензований журнал Проблеми економіки*. 2024. № 3 (61). С. 111–117. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2024-3-111-117> (дата звернення: 19.03.2025)

References:

1. Pro natsional'nu bezpeku Ukrayiny: Zakon Ukrayiny vid 21 chervnya 2018 r. № 2469-VIII [On the national security of Ukraine]. Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (accessed March 19, 2025)
2. Stratehiya natsional'noyi bezpeky Ukrayiny : Ukaz Prezydenta Ukrayiny vid 14 veresnya 2020 r. № 392/2020 [National Security Strategy of Ukraine]. Available at: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (accessed March 19, 2025)
3. Stratehiya ekonomichnoyi bezpeky Ukrayiny na period do 2025 roku : Ukaz Prezydenta Ukrayiny vid 11 serpnia 2021 r. № 347/2021 [Economic Security Strategy of Ukraine for the

period until 2025]. Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0048525-21#Text>. (accessed March 19, 2025)

4. Kontseptsiya zabezpechennya natsional'noyi systemy stiykosti : Ukaz Prezidenta Ukrainy vid 27 veresnya 2021 r. № 479/2021 [Concept of ensuring a national resilience system]. Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479/2021#n11> (accessed March 19, 2025)

5. Stratehiya rozvytku oboronno-promyslovoho kompleksu Ukrainy. Ukaz Prezidenta Ukrainy vid 20 veresnya 2021 r. № 372/2021 [Strategy for the development of the defense-industrial complex of Ukraine]. Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0050525-21#Text> (accessed March 19, 2025)

6. Zhalilo YA. A. (2001) Stratehiya natsional'noyi bezpeky Ukrainy v konteksti dosvidu svitovoyi spil'noty [Ukraine's National Security Strategy in the Context of the Experience of the World Community]. Kyiv: Sat-sanha, 224 p. (in Ukrainian)

7. Pyrozhkov S. I., Mayboroda O. M., Khamitov N. V., Holovakha YE. I., Dembits'kyy S. S., Smoliy V. A., Skrypnyuk O. V., Stoyets'kyy S. V. (2022) Natsional'na stiykist' Ukrainy: stratehiya vidpovidy na vyklyky ta vypередzhennya hibrydnykh zahroz: natsional'na dopovid' / Instytut politychnykh i etnonatsional'nykh doslidzhen' im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy [National Resilience of Ukraine: Strategy for Responding to Challenges and Staying Ahead of Hybrid Threats]. Kyiv, 552 p. (in Ukrainian)

8. Reznikova O. O. (2022) Natsional'na stiykist' v umovakh minlyvoho bezpekovooho seredovyscha : monohrafiya [National Resilience in a Changing Security Environment]. Kyiv : NISD, 532 p. (in Ukrainian)

9. Pro zatverdzhennya Metodychnykh rekomendatsiy shchodo rozrakhunku rivnya ekonomichnoyi bezpeky Ukrainy : Nakaz Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy vid 29 zhovtnya 2013 r. № 1277 [On approval of Methodological recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine]. Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>. (accessed March 19, 2025)

10. Varnaliy Z. S., Burkal'tseva D. D., Sayenko O. S. (2011) Ekonomichna bezpeka Ukrainy: problemy ta priorytety zmitsnennya [Economic security of Ukraine: problems and priorities for strengthening]. Kyiv : Znannya Ukrainy, 299 p. (in Ukrainian)

11. Vlasyuk O. S. (2008) Teoriya i praktyka ekonomichnoyi bezpeky v systemi nauky pro ekonomiku / Nats. in-t probl. mizhnar. bezpeky pry Radi nats. bezpeky i oborony Ukrainy [Theory and practice of economic security in the system of economic science]. Kyiv, 48 p. (in Ukrainian)

12. Heyets V. M. (1999) Kontseptsiya ekonomichnoyi bezpeky Ukrainy / In-t ekon. prohnouzuvannya [The Concept of Economic Security of Ukraine]. Kyiv : Lohos, 56 p. (in Ukrainian)

13. Zhalilo YA.A., Bazylyuk YA.B., Sobkevych O.V., Behma V.M., Shemayev V.M., Shemayeva L.H (2022) Stratehichna tsina rosiys'koyi ahresiyyi dlya ekonomiky Ukrainy [The strategic cost of Russian aggression for the Ukrainian economy]. Kyiv : NISD, 67 p. (in Ukrainian)

14. Lutsyk YU.O. (2023) Natsional'na bezpeka v umovakh suchasnykh vyklykiv ta zahroz [National security in the face of modern challenges and threats]. *Elektronne naukove fakhove vydannya z ekonomichnykh nauk "Efektyvna ekonomika"*, vol. 5. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.5.36> (accessed March 19, 2025)

15. Lutsyk YU.O. (2023) Ekonomichna bezpeka v umovakh hlobal'nykh vyklykiv ta zahroz [Economic security in the face of global challenges and threats]. *Elektronne naukove fakhove vydannya z ekonomichnykh nauk "Tavriys'kyy naukovyy visnyk. Seriya: Ekonomika"*, vol. 15, pp. 74–83. DOI: <http://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.15.9> (accessed March 19, 2025)

16. Lutsyk YU. O. (2025) Problemni pytannya otsinyuvannya ekonomichnoyi bezpeky Ukrainy ta shlyakhy yikh vyrishennya [Problematic issues in assessing Ukraine's economic security and ways to solve them]. *Elektronne naukove vydannya "Publichne administruvannya ta natsional'na bezpeka"*, vol. 1. DOI: <http://doi.org/10.25313/2617-572X-2025-1-10637> (accessed March 19, 2025)

17. Lutsyk YU.O. (2024) Transformatsiya ryzykiv ekonomichnoyi bezpeky i yikh destruktyvnyy vplyv na ekonomichnu stiykist' ta dosyahnennya nalezhnoho rivnya ekonomichnoyi bezpeky Ukrainy [Transformation of economic security risks and their destructive impact on economic stability and achieving an appropriate level of economic security in Ukraine]. *Mizhnarodnyy naukovyy retsenzovanyy zhurnal Problemy ekonomiky*, vol. 3 (61), pp. 111–117. DOI: <http://doi.org/10.32983/2222-0712-2024-3-111-117> (accessed March 19, 2025)